

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA RUSKÉHO JAZYKA

Guzel Jachinová a její román Zulejka otevírá oči

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kristýna Kovářová

Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PhDr. Jana Sováková, CSc.

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí bakalářské práce za použití uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 2020

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PhDr. Janě Sovákové, CSc., za odborné vedení mé práce, za její čas a cenné poznámky.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta pedagogická

Akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Kristýna KOVÁŘOVÁ
Osobní číslo:	P17B0352P
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání
Téma práce:	Guzel Jachinová a její román Zulejka otevírá oči
Zadávací katedra:	Katedra ruského jazyka

Zásady pro vypracování

1. Vyhledání, shromáždění a studium odborné literatury vztahující se k tématu.
2. Čtení a analýza románu G. Jachinové.
3. Rozbor sledovaného románu z hlediska narativní strategie, tématu a motivu.
4. Zařazení románu do kontextu současné Ruské literatury a jeho využití v multikulturní výchově.

Rozsah bakalářské práce: **30 – 50 normostran**
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

Abaševa, M. P., Abašev, V. V.: Kak sdělan roman Guzeli Jochinoj „Zulejka otkryvajet glaza“. In: Novyj mir, 2016, n5

Batulla, román: recenze. <http://ninsbenus.ru/referaty-otzyvy-zulejha-otkryvaet-glaza-g-yohina/>

Imamov, Vachit, „Zulejka otkryvajet glaza“ : „U ženšiny etogo ne chvatit uma“. <https://www.business-gazeta.ru/article/300676>

Pogorelaja, J. A.: Čelovečeskoe, slyškom čelovečeskoe? In: Voprosy literatury 2016, n3

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Jana Sováková, CSc.**
Katedra ruského jazyka

Datum zadání bakalářské práce: **4. června 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. června 2020**

RNDr. Miroslav Randa, Ph.D.
děkan

Mgr. Michaela Pešková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pízi dne 4. června 2019

OBSAH

Úvod.....	6
1 Zulejka otevírá oči	7
1.1 Guzel Jachinová	7
1.2 Geneze.....	7
1.3 Kompozice	9
1.4 Syžet.....	10
1.5 Kritika	10
2 Analýza	14
2.1 Příběh Zulejky	14
2.2 Domácí násilí	15
2.3 Českoslovenští legionáři	25
2.4 Pták Šáh.....	26
2.5 Osud Jusufa	28
2.6 Odchod Jusufa.....	30
2.7 Otevřela Zulejka oči?	33
Závěr	34
Resumé.....	35
Резюме.....	36
Seznam literatury a informačních zdrojů.....	38

Úvod

Současná ruská literatura, konkrétně literatura začátku 21. století, se vyznačuje neobyčejnou pestrostí. Literární kontext je různorodý z hlediska tematického, stylistického i jazykového.

Guzel Jachinová vstoupila do literatury v 10. letech a její románová prvotina *Zulejka otevírá oči* oslovila hned po vydání velké množství čtenářů a v Rusku vyvolala značnou pozornost odborné kritiky. Následovaly překlady do různých jazyků a ukázalo se, že próza je s velkým zájmem přijímána čtenáři také v dalších zemích.

Román G. Jachinové zaujal i mne, proto jsem si jeho analýzu zvolila jako téma bakalářské práce. V první kapitole práce uvádím krátkou autorčinu biografii doplněnou informací o genezi románu, dále se věnuji charakteristice z hlediska kompozice a výstavby syžetu a jazykových zvláštností.

Obsahem následující část je shrnutí kritických názorů na román. Vzhledem k tomu, že česká rustika věnovala zatím románu marginální pozornost, opírám se o ruské zdroje.

Druhá kapitola je věnována vlastní analýze prózy *Zulejka otevírá oči*, zaměřuji se pouze na některá témata, která považuji za důležitá: téma domácího násilí, funkce vložené legendy, „změně“ životních postojů hlavní protagonistky. Podkapitolu o československých legiích jsem zařadila proto, že se v románu objevuje zmínka o účasti českých vojáků v násilné kolektivizaci.

1 Zulejka otevírá oči

1.1 Guzel Jachinová

Guzel Šamilevna Jachinová se narodila 1.června roku 1977 v Kazani, v hlavním městě Tatarstán. Matka byla lékařskou a otec inženýrem. Doma mluvila jen tatarsky a rusky se naučila poté co začala chodit do školky.

Jachinová vystudovala na Kazaňské státní univerzitě, fakultu cizích jazyků. V roce 1999 se přestěhovala do Moskvy, kde pracovala v oboru PR, reklamy a marketingu.

Poté absolvovala fakultu scenáristiky na filmové Moskevské škole, kterou zakončila v roce 2015. Jako spisovatelka publikovala v několika časopisech *Něva* a *Okt'abr* s dvěma krátkými povídkami *Motylek* (Мотылек 2014) a *Puška* (Винтовка 2015).

Nejznámějším dílem tatarské spisovatelky je román *Zulejka otevírá oči* (Зулейха открывает глаза), který byl nejdříve vydáván v krátkých úryvcích v časopisu *Sibirskie ogni*. Román vznikl v rámci autorčina studia na filmové škole. Ačkoliv se dnes jedná o velmi oceňované a úspěšné dílo, Jachinová dlouho hledala nakladatele. V Rusku měl román obrovský úspěch a také za něj obdržela několik cen, například *Ruskou státní cenu*, cenu *Velká kniha*, dále cenu *Jasná Poljana* a stala se *Knihou roku*. Dnes G. Jachinová žije v Moskvě a v roce 2019 vydala druhý román *Дети мои*.

1. 2 Geneze

Román vznikl téměř tři roky, původně se jednalo o školní práci, kterou později přepracovala do románové verze. V rozhovorech Jachinová neustále opakuje, že základem knihy byly příběhy její babičky. Například detaily domu, ve kterém žila Zulejka, jsou inspirovány zařízením domu jejích prarodičů v Kazani.

(ЯХИНА, 2016b, s.3)

Spisovatelka byla zaujatá životními osudy své babičky, která byla deportovaná s celou rodinou na sedm let do Gulagu. Od ledna roku 1930 byla nucena žít na Sibiři, kde strávila dlouhých šestnáct let. Jedná se pouze o volnou inspiraci, i když některé epizody mají zcela reálný základ, např. epizoda potopené lodi (babička na vlastní oči viděla potápějící

se loď s deportovanými kulaky, kteří se v Angaře utopili). Babička studovala u exilového profesora Kiseleva, autora učebnice fyziky (je možné, že tento profesor je do jisté míry prototypem profesora v románu). Její bratři a sestra zemřeli v exilu a její rodiče, stejně jako protagonisté románu, zůstali žít v osadě na Sibiři.

(АБАШЕВА, 2016)

Po smrti své babičky si Jachinová uvědomila, jak málo ví o svých předcích, osud babičky jí natolik zaujal, že začala studovat historické prameny, memoáry a další literaturu. Četla dopisy a vzpomínky lidí, kteří prošli Gulagem, a poté osídlovali Sibiř. Jachinová se nesnaží napsat dokumentární dílo (jako např. A. Solženicyn) a tyto autentické materiály jí pouze napomáhají při uměleckém zpracování tématu. Tak začal postupně vznikat Zulejčin příběh. (ЯХИНА, 2016b, s.3)

« Свою тему Яхина строит на тонких продуманных вариациях, уравновешивая ее несомненную историчность вплетенностью текста в контекст современной словесности, причем – с первых штрихов узнаваемый, популярный контекст.» (ПОГОРЭЛАЯ, 2016)

Jachinová se také několikrát zmínila, že by byla moc ráda, kdyby se příběh zfilmoval. « Мне бы очень хотелось, чтобы роман был экранизирован. У этой истории есть сериальный потенциал на 4—8 серий, мне кажется »

(АБАШЕВА, 2016)

Na románový debut slavné tatarské spisovatelky G. Jachinové lze nahlížet z několika úhlů. Spisovatelka navazuje na tradici ruských píšicích autorů tzv.« двухкультурных писателей », kteří se ve svých dílech snaží ukázat odlišné kódy myšlení – východní a západní ... zdůraznit ne to, co je rozděluje, ale to, co je sblízuje, akcentovat společnou prapodstatu člověka. (SOVÁKOVÁ, 2017, s.76)

Jachinová se rovněž řadí k spisovatelům „lágrové“ prózy, kteří jsou nejvíce spojováni s příběhy sovětského Gulagu. Vrací se k tragickým událostem a hromadnému zabírání majetku, proto právě tento aspekt v románu považujeme za poučný a důležitý. Ačkoliv je v literatuře podrobně popsáno mnoho osudů vyhnanců, příběh Zulejky je poněkud netradiční, vnáší do problematiky nový pohled.

1.3 Kompozice

Z hlediska kompozičního řešení románu *Zulejka* otevírá oči se jedná o chronologické vyprávění, hlavní dějovou linii, kterou tvoří životní cesta hlavní protagonistky Zulejky, je občas přerušována příběhy protagonistů (např. příběh profesora Leibeho). Významnou roli zde hraje také mytologické téma – vložená legenda o ptáku Semrugovi, které souvisí s myšlenkovou podstatou díla. Zvláštností textu je fakt, že všechny události jsou nahlíženy očima hlavní hrdinky, k tomuto obrazu jsou dostředivě svedeny všechny události. K významné roli hlavní hrdinky v románové struktuře odkazuje i název knihy „*Zulejka otevírá oči*“, který zachycuje nejen stav protagonistky, ale i vnitřní gesto této prózy. *Zulejka otevírá oči* světa, který je dobrý nebo nesnesitelný, nehledě na její osud, představuje jako nový, průhledný a jasný. (АБАШЕВА, 2016)

Text je členěn do čtyř částí a obsahuje dvacet tři kapitol.

Velký důraz je v románu kladen na popis událostí a prostředí, což, spolu s používáním tatarských slov, dodává ději věrohodnost a autentičnost. Podle Abaševové se tatarský svět zobrazený v próze jeví tak trochu exoticky, je zcela přesvědčivý, zároveň nenápadný a naprosto přístupný. Jazyk prózy je spisovný, vyskytují se metafory: « за окошком глухой стон январской метели »(9), « береза начинает ... стонать громче »(19), « метель поет » a srovnání: (22) « иней на березовых ветвях, тонких и длинных, как женский волос »(17). (ЯХИНА, 2016a)

Pro přiblížení prostředí autorka vplétá do ruského textu tatarská slova, jejichž překlad je uveden na konci knihy.

Zajímavý je postřeh O. V. Kudrina, který nachází v jazykové rovině zajímavou souvislost mezi jménem autorky a jménem hlavní hrdinky románu

« Нет, понятно, что для каждого автора и его героя приложимо Флоберское „Мадам Бовари - это я!“ Ale ne každý autor šifruje ve svém jménu hlavního hrdinu: ЗУ- ЛЕ- ЙХА – ГУЗ-ЕЛЬ ЙаХина. (КУДРИН, 2015)

1.4 Syžet

Děj začíná roku 1930 v daleké tatarské vesničce Julbaši a končí na začátku Velké Vlastenecké války. Třicetiletá Zulejka žije v jednom domě se svým manželem Murtažou a tchýní, které říká Čarodějnice¹. Děti nemají, neboť pochovali čtyři dcery. Zulejka zastává spoustu práce a manželovi pomáhá, jak jen může. Jenže její práce nikdy není doceněná. Tchýně Zulejku nemá ráda a dává to často najevo.

Jednoho dne v zimě vojáci při násilné kolektivizaci Mutrazu, který s ní nesouhlasí, zabijí. Tehdy začíná pro Zulejku dlouhá cesta. Společně s dalšími kulaky je převážena ve vagoně, který směřuje na Sibiř. Vagony jsou přeplněné a kulaci jsou trápeni hladou, nedostatečnou hygienou a mnoho jich cestou umírá. Ve vlaku Zulejka zjišťuje, že je těhotná. Z vagonů jsou kulaci přesunuti na loď, jenže vplují do bouřky, která loď potápí. Ti, kteří lodní katastrofu přežili, začínají svůj život na břehu Angary. Pomalu si budují obydlí. V tomto období Zulejčina mysl směřuje pouze ke svému dítěti, a i po narození Jusufa pokorně snáší všechny útrapy, nestěžuje si. Časem se břeh Angary mění na osadu a mění se zde i život.

Syžetová linie je od začátku do konce vyprávěná hlavní hrdinkou.

1.5 Kritika

Publikace románu vyvolala několik vášnivých diskusí a polemik mezi odbornou kritikou. Spisovatelce byla vytýkána předvídatelnost děje, kinematografičnost a fragmentárnost. V některých recenzích se objevují výtky týkající se negativního vztahu autorky k Rusku, a naopak, tatarská kritika Jachinovou obviňuje ze zrady vlastního národa:

«Кажется, автор равнодушен к судьбе татарского народа, не знает глубоко его традиции и историю.» (БАТУЛЛА, 2016)

---

¹ V originále se nazývá « Упирхой », snad by byl vhodnější požit výraz „Upír“.

Velmi ostrá slova na adresu románu i jeho spisovatelky zaznívají v hodnocení autora historických románů Vachita Imamova, který považuje Jachinovou za člověka, který prodal svůj národ. Dokonce si myslí, že román nenapsala.

« По-моему, у романа есть три автора » (ИМАМОВ, 2016)

Rovněž vytýká Jachinové nedostatečnou znalost lékařské problematiky, či neznalost budování zemljanky, stavby chat a vytváření výkopů.

« В третьей части книги поднимается медицинская тематика. Не думаю, что Гузель Яхина хорошо знает эту область. Для того чтобы об этом написать, нужно быть профессиональным врачом. Она также описывает строительство барака и землянки. Для того, чтобы знать все тонкости строительства, нужно быть мастером в этом деле. Это может знать только мужчина. Тонкости строительства землянки не знает ни одна женщина. Эту часть ей написал мужчина. У женщины для этого не хватит ума, впрочем, это ей и не нужно. А третий автор все это собрал вместе...»(ИМАМОВ, 2016)

Imamov také obviňuje Jachinovou z plagiátorství, údajně postava Děnisova je totožná s obrazem Davydova ze Šolochovova románu *Rozrušená země*.

« Такую ошибку Гузель не сама совершила, это евреи специально так подстроили. Получилось вроде этого:« Гузель, ты не прыгай, случайно не посчитай себя великой писательницей». Якобы ошиблись в одном месте и оставили фамилию Давыдов. Произведение это —полностью фантастика. »(ИМАМОВ, 2016)

Kritik vytýká spisovatelce neznalost historie, nereálnost některých epizod (život na Sibíři, setkání s vlky a medvědy, výhrady má i k postavě Ignatova. Bez ohledu na to, kolika lidem Ignatov zkřížil cestu, zůstává stále naživu. Muž, který zabil ve svých třiceti letech 750 lidí, nemá doposud žádného nepřitele.

« Его должны были бы тогда сжечь заживо. А он издевается над женщинами.» (ИМАМОВ, 2016)

Domníváme se, že tato kritiky je neopodstatněná, neboť recenzent zaměňuje na reálná fakta s artefakty a nehodnotí umělecké kvality díla.

Román Zulejka otevírá oči často hodnotily ženy (např. L. Ulická, M. Kučerská, G. Juzefovič, V. Babická), jejich ohlasy jsou do značné míry kladné. Abaševová nachází

v textu paralely románových postav s protagonisty jiných próz (např. již zmíněná podobnost předsedy vesnické rady Děnisova s Šolochovovým Davydovem, nebo srovnání hlavní protagonistky románu – „zelenooká Zulejka“ se podobá buď Scarlett O`Har nebo Angelica v Quebecu.” (АБАШЕВА, 2016)

Mezi další kritiky můžeme zařadit mladého básníka R. Muchamětšina. „Před předčtením románu jsem si nejdříve přečetl recenze. Po pochvalných recenzích jsem přečetl poznámky od M. Chabetlinové a R. Batully, kteří si všimli nedostatků. To mi samozřejmě moje očekávání mírně snížilo, ale ne úplně. Tato práce získala věhlasnou slávu po celém Rusku, a abych udržel krok, zaklepal jsem na dveře tvorbě mladé spisovatelky. Guzel se ukázala jako velmi talentovaná spisovatelka. Ale musím souhlasit s některými výtkami. Jazyk je krásný, poetický a bohatý, a to je můj první a nejdůležitější požadavek pro každé literární dílo.“ (ИМАМОВ, 2016)

« В некоторых местах она рисует картины, как гениальный художник, тут же представляешь, погружаешься в события, явления. Но, к большому сожалению, в произведении нет татарского духа. Автор не понимает и не чувствует ни татарской жизни, ни татарских традиций, ни татарскости как таковой. К сожалению, в произведении есть детали, которые как иглой колют татарского человека (в одном из своих выступлений она даже сказала:« Я постаралась показать татарский характер » (ИМАМОВ, 2016)

Zdá se, že nedostatky pocházejí z málo informací. Obecně platí, že pokud se v budoucnu chcete stát tatarskou spisovatelkou, musíte shromažďovat, číst a analyzovat i negativní recenze.

« Нет ничего хуже привыкнуть к тому, что тебя постоянно хвалят...» — считает Мухаметшин. »(ИМАМОВ, 2016)

Na závěr uvádím názor Flery Tarchanovové, která se do jisté míry spolupodílela na textu, neboť přeložila román do tatarského jazyka.

« Не могу сказать, что работа идет легко. Но произведение написано талантливо.» (ИМАМОВ, 2016)

Považuji toto první dílo spisovatelky jako úspěšné. Jazyk je zajímavý, osobitý a její srovnání jsou velmi zvláštní.

« Она познакомила меня со средой, о которой я раньше не знала. В произведении много героев, которые работали в разных сферах, у каждого в речи есть жаргоны и термины. Говор тюремщиков тяжело перевести на татарский. Не общаясь с такими людьми, нужно работать внимательно.» (ИМАМОВ, 2016)

Ukázat objektivní obraz současného literárního procesu je fakticky nemožné. Žádný z kritiků není způsobilý se seznámit s obrovským množstvím děl, které dnes vychází. Dnes neexistuje normativní kritika, recenze konkrétního textu je vždy do značné míry subjektivní, a proto jsou hodnocení textů polemická, mnohdy i protichůdná. (ДАНИЛКИН, 2010)

2 Analýza

2.1 Příběh Zulejky

Osu vyprávění tvoří životní příběh o osudech tatarské třicetileté ženy Zulejky Valijeovové. Román začíná jejím běžným dnem v tatarské vesnici v zimě roku 1930.

Zulejka byla provdána již v patnácti letech za o dvacet let staršího muže Murtazu. Společně žijí v domě s tchýní, která Zulejku nenávidí. Zulejka bydlí celý svůj život ve vesnici Julbaš a nikdy nepřekročila její hranice, ačkoliv by se ráda někdy podívala do Kazaně. Zulejka je velmi věřící a lpící na všech tradicích. Víra ve všemohoucího Alláha a duchy jí spoutává. Duchy tajně uplácí ovocnou pastou, ale i tak je pronásledována obavami, které ji prorokovala čarodějnice. Život Zulejky není zrovna harmonický, je spíše chudý a bez lásky. Svého muže nikdy nemilovala a život jí nedal prožít ani lásku mateřskou, neboť pochovala svoje čtyři dcery zanedlouho po narození.

Hned ze začátku si můžeme povšimnout, že je Zulejka velmi spjata s přírodou a tuto provázanost si uvědomuje silněji než ostatní lidé. Po probuzení vnímá, jak za tenkým závěsem ospale kejhají husy « тонко вздыхают за тонкой занавеской гуси ».

(ЯХИНА, 2016a, s. 9)

Příroda pro Zulejku reprezentuje útěchu, bezpečí a lidské společenství, které se představuje v první části románu. Ačkoliv Zulejka Murtazu nemiluje, nikdy by o něm neřekla nic špatného. (SOVÁKOVÁ, 2017, s.78)

« Муртаза- хороший хозяин. И хороший муж». (ЯХИНА, 2016b, str.43)

Murtaza i jeho matka, které říká čarodějnice (upírka) se k ní chovají krutě. Zulejka trpělivě, bez reptání snáší tvrdou práci, bití i výhrůžky. S tímto přístupem se vyrovnává i se smrtí svých dcer.

Každý večer Murtaza vchází do matčiny části domu, kde tráví i několik hodin. Čarodějnice tomu říká povídací večer. Povídají si i několik hodin, ale Zulejka tomu nerozumí. Jak si může povídat s hluchou stařenou? Po rozhovoru s matkou Murtaza přijde vždy uklidněný a vyrovnaný. Matka pro něj byla a vždy bude na prvním místě, a manželka zaujímá až druhé místo. Murtaza před matkou vždy poklekl a hlavu jí položil do klína. Toto konání je v souladu s východní tradicí, která má oporu v *Koránu*:

„Chci se vydat na džihád na Alláhově stezce.“ Alláhův posel se ho zeptal: „Je tvá matka naživu?“ On odpověděl: „Ano.“ On řekl: „Zůstaň s ní, protože ráj je pod jejíma nohama.“ (EIRC & Zuzana Amrani, 2017, s.47)

Čarodějnici je okolo sta let. Je hluchá a slepá, ale cítí se dobře. Dům zná i poslepu, ale její největší předností je to, že má nadání věštit. Vidění či děsivé předtuchy se jí zjevovaly ve snech, ale jen málo kdy. Ne vždy dokázala čarodějnice najít smysl jejich symboliky, ale pokud ho našla, nikdy se nemýlila. Zulejce předpověděla, že pochová všechny své dcery a jejímu synovi nikdy nedá syna.

Svému synovi neustále vyčítá, cože si to vzal za „zmoklou slepici“. Když přišla v patnácti letech do domu, byla tak malého vzrůstu, že čarodějnice rozhodla, že nebude spát s Murtazou na jednom sjake (posteli), ale stačí jí truhla, na které obyčejně spí děti. Víc nikdy nevyrostla a nikdy se k Murtazovi nepřestěhovala. Ale Zulejku trápí poslední věštba, čarodějnice snila o tom, že Zulejka zemře.

Dny ubíhají a zdá se, že se ve vesničce zastavil čas, ale Zulejka to vnímá jako přirozený způsob života řízený všemohoucím Aláhem. Ale tento způsob Zulejčina života v tatarské vesnici u čtenáře jednadvacátého století může vyvolat řadu otázek. Zulejka tak ukazuje jiný přístup k realitě, který je současnému čtenáři nepochopitelný. Zdá se, že si Zulejka neláme hlavu s budoucností zajímá ji, co je tady a teď. Život vnímá jako v živočišné říši a jejím krédem je: žít za každou cenu. Možná právě proto hrdinka byla schopná přežít všechny útrapy.

2.2 Domácí násilí

V první části se děj odehrává v domě Zulejky. Od začátku je patrné, že Zulejka žije ve svém vlastním světě, ale v podvědomí má stále strach. Například když v noci vstane z postele do prochládlé místnosti, bosá a v košilce se obává, aby neprobudila svého muže a čarodějnici. Ví, že stačí jedna malá chybička a čeká jí veliký trest.

Zulejka vzpomíná, jak dvakrát zaspala a nevynesla čarodějnici nočník, vlastně na to chtěla zapomenout. Bylo lepší, když byla neviditelná a potichu. Strach provází Zulejku

i v momentě, kdy se snaží vzít nějaké jídlo jako úplatek pro duchy. Zulejka se snaží být potichu.

„Murtazovo chrápání je blíž. Spi, jen spi, proboha. Žena nemá před mužem nic skrývat, ale nedá se nic dělat, občas to jinak nejde.” (JACHINA, 2017, s.10)

Současný čtenář tuto atmosféru v domě vnímá jako psychické násilí, ve kterém Zulejka žila patnáct let. Toto násilí se projevuje v různých podobách, např. posměšné nazývání Zulejky „zmoklou slepicí. Čarodějnice, ji tak nazývala dlouho, až si Zulejka začala tak připadat. A její manžel Murtaza ji málo kdy řekne Zulejko, spíše na ní volá „Ženo”. Tímto ji Murtaza ochuzuje o její osobnost, dává najevo, že Zulejka je pouze bezcenná, bezejmenná ženská. Formou psychického týrání je také ignorování, ze strany Murtazy, které Zulejka zažívá během cesty do lesa. Murtaza nereaguje na její dotazy, mluví s ní jen rozkazovačným tónem.

Kromě psychického násilí je Zulejka vystavena i násilí fyzickému. Z pohledu dnešního čtenáře ji šikana a násilí zbavily sebevědomí, ale Zulejka, spoutaná východní tradicí a toto nevnímá. Obraz reality v románovém světě vychází z náboženství a kultury tatarských muslimů. V této kultuře se vše řídí svatou knihou – *Koránem*, kde je popsán úděl ženy, co se smí a co ne. Ale islám není jediným náboženstvím, který si podrobují ženy, také křesťanská *Bible* hlásá jistou nadřazenost muže.

Také čarodějnice ji nikdy nic hezkého neřekne. Jejích rod přirovnává ke schnilému kořeni, kdežto kořeny Murtazovi rodiny jsou silné a dobré. Další výtkou je, že porodila pouze dívky, a ještě je zanedlouho pochovala. Čarodějnice věří, že jejich rod degeneruje a končí. Urážky a krutost čarodějnice jsou vždy řečeny, když jsou se Zulejkou o samotě, například když jsou spolu v lázni a Zulejka ji omývá ve vaně. Čarodějnice bolestivě píchne Zulejku do boku a ta ucukne. Čarodějnicí začne s nadávkami. Kdyby ji někdo takhle udeřil, zabila by ho.

« А ты не сможешь. Ни ударить, ни убить, ни полюбить. Злость твоя спит глубоко и не проснется уже, а без злости – какая жизнь? Нет, не жить тебе никогда по- настоящему. Одно слово: Курица. » (ЯХИНА, 2016a, s.36)

V tuto chvíli vzniká rozdvojení osobnosti čarodějnice. Nutí Zulejku, aby ji šlehala metličkou tak silně, až má krvavé šrámy. Potom lže svému synovi, že ji Zulejka bezdůvodně bila. Zde se také projevují různé formy domácího násilí a postupují

do dalšího stupně. Murtaza odvede domů matku a vrátí se k Zulejce, kterou udeří koštětem. Ta už ví, jak se v těchto situacích chovat, a proto dává najevo, že úder byl více bolestivější než ve skutečnosti, takže manžel raději přestane.

Do zapadlé vesničky, kde lidé žijí prověřený způsob života vstupuje Rudá armáda. « Все в этом мире идет своим чередом, порядок вещей » (ЯХИНА, 2016a, s.103)

Ti odvádějí dobytek a zabavují majetek. Murtaza se nechce ničeho vzdát, a proto se Zulejkou schovávají co se dá. Murtaza chce hlavně schovat obilí, a tak vymyslel, že je nasypou do lesa do hrobů svých dcer. Zulejka stále své dcery miluje a neví, jestli to snad není hřích, rušit mrtvé. Pokaždé se s dcerami pozdraví a poprosí je, aby rodičům pomohly, ale Murtaza dělá jako by ho smrt dcer netrápila. Za to Zulejka vnímá přírodu a poslouchá ji a omlouvá se za své činy, kolem ní zpívá ptáček a ona věří, že to je jedna z jejích dcer. Dle Batully muslimští Tataři ukládali mrtvé v rakvi a muslimským ženám bylo zakázáno vstupovat na hřbitov. (БАТУЛЛА, 2016)

Když jedou zpět, Murtaza Zulejce oznamuje, že půjde do lesa a tam se schová přes zimu. Zulejka dle mého názoru tuto situaci vnímá zvláště, ona hned pomyslela na to, že jí nebude nikdo říkat, co má dělat a že jí nikdo nebude nadávat za špatně odvedenou práci. Murtaza se Zulejkou naráží na skupinu vojáků a poprvé se setkává s Ignatovem. Zulejka se mu líbí a dává to najevo, ale ona se stydí, protože dívat se na jinému muže je vdaným zakázáno. Jezdci chtějí po Murtaze vědět kam zakopal obilí, on však odmítá jim cokoliv říct. Ignatov vytáhne zbraň a s chladným pohledem ho zastřelí a odjede. Zulejku nechají žít.

Zulejka je odvečena do Kazaně. Hlavní hrdinka vnímá chaos všemi smysly: « Мысл в голове до сих пор – тяжелые, неповоротливые, как хлебное тесто. Глаза видят, но будто сквозь завесу. Уши слышат, но как издалика. Тело – двигается, дышит, но словно не свое ». (ЯХИНА, 2016a, s.102)

Ale současně si uvědomuje, že vše se děje je z vůle všemohoucího Alláha. Zulejčina pasivita odkazuje k tradičnímu archetypu ženského a mužského principu.

Hlavní dějová linie je přerušena kapitolou „Káva“, která odvádí pozornost od hlavní postavy Zulejky a vnáší do textu napětí. Na rozdíl od ostatních kapitol, tato kapitola je zakončená. Ostatní kapitoly mají otevřený konec a nevíme, co bude dál. Jedná se o vložený příběh do již rozběhnutého děje. V této kapitole se seznamujeme s Volfem

Karlovičem Leibem, s věhlasným chirurgem a gynekologem, který se stává důležitou postavou.

Profesor se za posledních deset let do sebe uzavřel, nevnímal ani své okolí. Doma mu posluhuje Gruňa, která pro dějovou linku není vůbec podstatná. Když je profesor odvečen na Sibiř, Gruňa si přivlastní jeho majetek, najde si přítele, otěhotní, ale při porodu umírá.

V knize již nenajdeme podobné kapitoly či příběhy, které končí stejným způsobem. Nalézají se další příběhy, ale ty vždycky mají bezprostřední spojitost s ústředním tématem

Poté se vracíme zpět k Zulejce a kapitole s charakteristickým názvem „Na cestě“. V této kapitole se objevuje postava předsedy Děnisova, která nevstupuje do konfliktu s další postavou, stejně jako postava Gruni nemají s žádnou jinou postavou vztah. Zde si můžeme povšimnout, že vypravěč předbíhá děj a odkrývá budoucnost či osud Děnisova. Právě zde nachází kritika spojitost s hrdinou Šolochovova románu – S. Davydovem.

« Бывший балтийский матрос, позднее ленинградский рабочий -ударник Денисов послан в деревню для организации колхозов. Так и хочется поправить автора: это же Давыдов, шолоховский Семен Давыдов. Только не полнокровный образ, даже не бледная тень, а сухой конспектик его, скелетик » (ПУСТОВАЯ, 2016)

V Kazani jsou kuláci umístěni v místní mešitě. Když pobízí Zulejku, aby vešla do dveří, vrhne zpět ke svému koni a v tu chvíli si vzpomene na svého muže, který jí dal cukr s jedem, aby mohla otrávit koně a ten nesloužil nepřátelům. To ale Zulejka neudělá a nastává první zlom nebo také první vzdor, protože poprvé za svůj život neposlechla svému muži.

V přeplněné mešitě se Zulejka poprvé setkává s Volfem Karlovičem Leibem.

V kapitole „Útěk“ je hlavní hrdinka vlečena událostmi a převážena v přeplněném vlaku na Sibiř. Zulejka si uvědomí, že je těhotná. Ihned vzpomíná na Murtazu a na čarodějnici. Bojí se, že opět pochová další dítě. Tato cesta je pro Zulejku plná studu. Styděla se za své nemyté tělo, za to, že se vojáci dívali na její copy, za to že se tiskla v noci k profesorovi nebo když seděla před všemi na záchodě. A nejvíc se styděla, když doktor veřejně

prohlásil, že je těhotná. Ale i nadále Zulejka nese situaci statečně a nevzdává se, je vedena snahou žít za každou cenu.

Vyhnanci jsou nadále přesunutí na nákladní loď, uzamčeni v podkroví, kde se špatně dýchá, a proto Ignatov svolí, aby těhotná Zulejka seděla na palubě. Ignatov, ačkoliv si to nechce přiznat, má výčitky, že Zulejce zabil manžela a obává se, že bez něj dlouho nepřežije. Ukazuje se však, že je Zulejka silnější, než si myslel. Zulejka se mu líbí, ale odmítá si to přiznat, stejně tak k němu cítí sympatie i Zulejka, její víra jí však brání si to připustit.

Lod' se žene do bouře a potápí se, do podpalubí pronikla voda a cestující se topí. Kdo může, opouští palubu. Ignatov se snaží otevřít dveře, ale všechny nezachrání.

Zulejka padá do vody, vlny s ní hází ze strany na stranu a ona myslí na smrt. Je smířená se svou vlastní smrtí, kterou jí stejně vyvěstila čarodějnice. Na potopené lodi umírá mnoho vyhnanců o kterých Zulejka smířeně uvažuje *«Аллах Всемогущий, на все твоя воля»*. (ЯХИНА, 2016a, s.393)

Ale touha žít, byla silnější. Tehdy pochopila, že má cenu žít, otrávený cukr, který si schovávala v kapse se rozpustil v Angaře. Dítě jí probírá k životu a zanedlouho ji zachraňuje Ignatov a po dlouhé době jsou zachráněni člunem. S nimi přežilo jen několik vězňů.

Ocitli se na břehu řeky Angary, kde začíná jejich další život a budování nové osady. V osadě žije třicet lidí a jako rovnocenní na pustém ostrově, začínají budovat svůj život.

Další důležitou událostí je porod. Porod ale už začíná na konci kapitoly „Třicet“. Zde se dovídáme příběh profesora Leibeho. Ten provozoval svou praxi, byl vyhlášeným chirurgem a gynekologem, ale jednoho dne mu zemřela pacientka a profesor to nesl opravdu těžce. V té době dochází ve společnosti k revolučním změnám a Leibe poprvé pocítil přítomnost „vejce“. Toužil uniknout z reality a „vejce“ mu v tom pomáhalo. Postupně se s ním sžívá, přijímá ho jako součást sebe. Vejce bylo průzračné a mělo lehce duhové zbarvení, pomáhalo Leibemu oprostít se od vnějšího světa, který se, díky revolučním změnám, změnil.

Leibe se vzdal praxe na klinice a také přestal přijímat pacienty. Vejce profesorovi pomohlo vymazat vše nepříjemné v životě. Schoval pod skořápku a ve svých představách

zůstával váženým profesorem, který operoval. Tím přestal vnímat čas a změny kolem sebe.

Snahu oprostít se od vejce se u Leibeho objevila v okamžiku porodu Zulejky. Profesor opouští svou „skryš“ a zenechává ho bez povšimnutí. Ale vejce se profesora snažilo zadržet a vtáhnout dovnitř, ale profesor ho odstrčil:

„Vejce se už zmocnilo Leibeho hlavy úplně – navléklo se na ní jako tlustá punčocha“
(JACHINA, 2017, s. 219)

V okamžiku, když se vejce začne stahovat, novorozenec vyjde ven a po chvíli začne křičet. Křik víc a víc sílí, vejce na profesorově hlavě najednou pukne.

„praskne jako gumový míček přeplněný vzduchem“ (JACHINA, 2017, s.220)

Obraz vejce má v románu symbolický význam, jednak poskytuje Leibemu úkryt před novou, porevoluční realitou, které se nedokázal přizpůsobit, ne náhodou však „mizí“ při vzniku nového života. Zulejčin porod je první podnět k tomu, aby profesor vystoupil ze svého ochranného „obalu“. Tento motiv lze interpretovat jako metaforu. Když se narodil Zulejčin syn, narodil se znovu i profesor. V tomto příběhu se nám prolíná příběh Leibeho a Zulejky.

V této části je Zulejka do určité míry potlačena, jako by tam vůbec nebyla. Možná to je vnímáno jako ženská záležitost, autorka sice popsala průběh děje, ale hlavní postava, která rodí není zmíněna. Zulejka je potlačena i při výběru jména, které je přenecháno profesorovi. Leibe chlapce pojmenuje Jusuf.

« Представляете, - Волф Карлович говорит добро, быстро, свободно, - Юсуф! Вдумайтесь только: здесь, в этой чертовой глуши - Юсуф и Зулейка »
(ЯХИНА, 2016а, s.272)

Jméno odkazuje k legendě o Jusufovi a Zulejce, i když to v knize není uvedeno, autorka poukazuje na to, že jméno hlavní hrdinky bylo inspirováno legendou o Jusufovi a Zulejce.

Tento starozákonní příběh o Jusufovi a Zulejce a ženě Putifarově se v nesčetných obměnách vyskytuje v různých východních literaturách – jak židovské, tak křesťanské i muslimské. Jméno Zulajcha či Zulejka („svůdnice“) získává v Bibli bezejmenná

Putifarova manželka ve středověkých legendách a později pod tímto jménem figuruje například v islámské poezii.“ (JACHINA, 2017, s.406)

Ve Starém zákoně se setkáváme s příběhem o Josefovi a Potifarově ženě. Příběh je součástí josefovského cyklu a vypráví o tom, jak byl Josef prodán do otroctví v Egyptě. Poté se stal služebným u úředníka, který byl rovněž faraonův (Potifířův) dvořan. Potifířova manželka svádí Josefa den co den, ale on utíká. Potifířova žena obviňuje Josefa ze znásilnění a kus oděvu, jenž mu utrhla ukazuje jako důkaz. Josef je uvržen do vězení a Svůdnice obviněná není. (ŠPICOVÁ, 2012, s. 22)

V *Koránu* se rovněž nachází variace podobného příběhu. Vyprávění začíná tím, že se vlastní bratři chtěli zbavit Josefa, což se jim nepovedlo. Byl nalezen v řece a zachráněn. Lidé, kteří mu zachránili život ho prodali Egypťanovi, který koupil Josefa pro svou manželku. Manžel přemýšlí, že by přijal Josefa za svého syna. Manželka se ale pokouší Josefa svést, Josef ji odmítá, protože se mu zjeví Pán a odvrátí ho od smilstva. Svůdnice ho na oplátku obviní ze znásilnění. Důkaz byla roztržená košile, ale na nesprávné straně. Byla roztržena vzadu, tudíž lhala žena. O svůdnici si vyprávěly všechny ženy ve městě a ona se jim chtěla pomstít. Do pomerančů nastrčila nože a chtěla po Josefovi, aby jim je odnesl. Josef sice nebyl obviněn, ale i přesto byl uvrhnut do vězení. Později se manžel ptá manželky a vyzvídá, ta později přiznává, že vina byla na její straně.

„Nyní pravda jasně vystoupila, byla jsem to já, která jej sváděla, a on věru mezi pravdomluvné patří“ (HRBEK, 2006. Josef 12: 51)

Posledním příběhem je lyrickoepická báseň Josef a Zulejka. Josef je zobrazen jako symbol dokonalé krásy a Zulejka získává jméno jako symbol lidské duše. Zulejka je dcera mauretánského krále, kterou otec provdá do Egypta za krále Potifířa. Zulejka je ale nešťastná, zlatá klec ji neuspokojuje. Poté přichází Josef, který je představen jako symbol dokonalé krásy. Zulejka ho svádí, ale Josefovi se zjeví otec v podobě archanděla a utíká.

V básni je z větší části opěvovaná krása Josefa ústy Zulejky.

(ŠPICOVÁ, 2012, s. 26-27)

V románu můžeme najít všechny uvedené motivy. Román *Zulejka otevírá oči* je mimo jiného také románem o lásce. O lásce muže, ženy i o lásce mateřské. Milostné téma legendy může být jednou z možností čtení tohoto příběhu, který zkoumá úděl člověka.

Narození Jusufa také odkazuje ke známému biblicko – koránskému syžetu. Jusufovo narození připomíná zrození mytologického hrdiny, o čemž svědčí například obrazy jeho krmení, které nacházíme v křesťanské ikonografii Madony s dítětem, nebo motiv chlapce počatého před smrtí svého otce, jenž přežil v těch nejstrašnějších podmínkách. Když se Zulejka topila ve studené Angaře a když ho krmila svou vlastní krví. (АБАШЕВА, 2016)

V kapitole „První zima“ vyhnanci ze všech sil budují osadu, nejdříve zemljanky pod vedením Ignatova, aby se měli kde schovat před zimou. Zulejka je ze svého prvního syna nadšená, ale zároveň se o něho bojí. Jusuf je však silný, silnější a dychtivější než všechny její děti. Zulejka se bojí, aby Jusuf neprochladl, nosí ho na prsou, aby měl prsa s jídlem stále u sebe. Pomocí šátku si Jusufa přivazuje k tělu a aby měl dostatek kyslíku, Zulejka nechává pootevřený výstřih kulmeku (šaty, košile). Je ráda že jeho tělo pracuje, tak jak má. V táboře je spousta práce, ale ona zůstává v kuchyni. Vysídlenci žijí v nelidských podmínkách, « но ей хорошо ». (ЯХИНА, 2016a, s. 395)

Nemá čas se ani pomodlit a říká si, aby na ně Alláh nezapomněl. Zapomněla na Murtazu, s tím i na její bývalý život, dokonce si nevzpomněla ani na čarodějnici, která jí vyvěstila smrt, i to že nikdy neporodí syna. Byla do jisté míry šťastná, stále žije okamžikem, raduje se z maličností. Jídla mají dostatek a myslí jen na Jusufa a vše, co se netýkalo jeho, vytěsnila. Po nějaké době však zásoby jídla docházejí. Zulejka, vedena mateřskou láskou, jde do lesa pro ovoce i bez svolení Ignatova. S tím se setkává v lese, kde jí málem zabil v domnění, že je to medvěd. Jusuf se dožaduje jídla a Zulejka mu ho chce dopřát, a tak okřikuje Ignatova, aby šel pryč, protože je hřích se koukat. On ale od Zulejky nemůže odtrhnout oči a jelikož neměl dlouho žádnou ženu, jde mu to o to hůře.

Je patrné, že má Ignatov pro Zulejku slabost. Ale nechce to dávat najevo, protože přece není vhodné se sblížovat s ženou, které zabil manžela. Ignatov je ve špatném psychickém rozpoložení, protože mu Kuzněc nesplnil své sliby, nedodal zásoby potravin ani náradí, domníval se, že v těchto podmínkách vyhnanci nepřežijí.

Všichni strádají hlady, nejvíce však malý Jusuf, který v noci pláče. Tehdy Zulejku napadne hříšná myšlenka, že měl radši umřít při porodu. V tu chvíli se jí zjeví čarodějnice, na kterou už dočista zapomněla.

Zulejce připadá tento svět, tak strašně moc odlišný od toho, kde dříve žila, ale postupem času si zvyká. Osada se rozrůstá, byly vybudovány další zemljanky, jídelna i lazaret. Ženy s dětmi spali zvlášť, najednou tam bylo pro každého místa dost.

Zulejka se také měnila, začala dělat hodně věcí, které jí dříve připadaly hanebné a hrozné. Modlila se čím dál tím méně, a to vždy ve spěchu a při práci. Dřív Zulejce připadalo děsivé být neustále bez dohledu vševědoucího oka Alláha, ale postupem času se s tím smířila. Bylo to jako kdyby osiřela. Vše, co ji matka učila a vše, co se v minulém životě považovala za správné, zmizelo. Minulý život jako by nebyl. Všechno, na co byla Zulejka zvyklá, se rozpadalo a hroutilo. Byla porušována zažitá pravidla a tvořila se nová. (ПУСТОВАЯ, 2016)

Čekala, že se jí duchové Urmanu nějak pomstí, ale nestalo se. Ani ostatní v osadě si nevšíмали jejich prohřešků, jako by na to neměli čas.

Zulejka nadále pracovala v kuchyni a měla za úkol nosit jídlo vedení, tudíž chodila do obydlí Ignatova. Mezi ním a Zulejkou se cosi změnilo. Začal se na ní dívat jinýma očima.

„Manželův vrah se na ni díval pohledem muže - a ona se měnila v med.“

(JACHINA, 2017, s.272)

Za to se Zulejka nesnesitelně styděla. Vypadá to, jako by její dřívější stud splýnul s nynějším studem.

Tehdy se začal řešit název osady. První nápad byl pojmenovat ji „Vila“. Je to akronym pro zkratky čtyř jmen: Volf, Ivan, Lukka, Avděj. To se ale Ignatovi nelíbilo. Podle mého názoru Ignatov nechtěl být spojován s touto osadou, raději by zapomněl na vše, co se zde stalo.

Kulaci tedy nabízejí další název a to „Sedm ruk“ - podle počtu rukou, které tuto osadu založili. Nakonec tento název osady byl schválen, ale když byl název předán písařce, udělala chybu a napsala „Sedm ruk“ bez „dé“. V tiskárně považovali mezeru mezi slovy jako chybu. Takže se na všech mapách objevila osada se zvučným názvem „Semruk“.

Zulejku postihlo další utrpení. Jusuf má nejspíše problém se srdíčkem. Poprvé se mu dostavil záchvat někdy v červenci, pak se to opakovalo ještě několikrát. Zulejka se obává, že včas nestačí odvést syna k doktoru Leibemu. Se svolením Ignatova, se Zulejka

s malým Jusufem nastěhovala do lazaretu. A po nocích pomáhala Leibemu udržovat lazaret v čistotě.

Znovu se jí zjevuje čarodějnice, jako by nechtěla, aby zapomněla na svůj minulý život. Čarodějnice jí vytyká všechny neřesti, za které se Zulejka stydí. Zulejka si uvědomuje, že spát v jedné místnosti s mužem, se kterým není oddána, je hanebnost, a proto je ve své mysli nakloněna si Leibeho vzít. Dokonce i věří, že si ho vzala.

Zulejka má stále stejné myšlení jako by byla v Tatarské vesnici. Zulejčiny názory jsou pozůstatkem „staré“ Zulejky, která se ještě plně neoprostila od tradic, v níž byla vychována.

Epizoda, kdy se Zulejka s Jusufem setkává nečekaně v lese s Ignatovem, je pokračováním nenápadného namlouvání obou protagonistů. Vztah mezi nimi pokračuje, i když se Zulejka brání, dokonce chce proti němu použít jeho vlastní zbraň, náhoda ji však zastaví a ona zastřelí medvěda, aby ochránila syna. Je patrné, že v celém románu se prolínají dvě podoby lásky – láska jako milostný cit a láska mateřská.

Ignatov se s odmítnutím Zulejky vyrovnává těžce, zapomnění hledá v náruči jiných žen a v alkoholu.

Od začátku se Zulejce nezamlouval, ale jeho chování bylo stále horší a horší. Tehdy, když Zulejka zastřelila medvěda, vzniklo nové lovecké družstvo. Zulejka byla při lovu vždy neviditelná, rychlá a přesná. Znala každý kout lesa a našlapovala, tak tiše, že jí zvěř neslyšela. Poslouchala přírodu a chovala se k ní vždy s úctou a ona na oplátku se jí odvděčila. Ostatní Zulejce záviděli a ptali se jí, jak to dělá, protože nikdo z nich nebyl tak dobrý jako ona.

Ignatovi se začaly zjevovat přeludy – tváře lidí, které zabil. Vzpomínal kdy a kde je zabil a trápil se. Probudilo se u něho svědomí, cítí vinu za zlo, které způsobil. Snažil se uklidnit tím, že to jsou všichni nepřátelé: „*stoupenici Děnikiva, českoslovenští legionáři, basmači, kulaci.*” (JACHINA, 2017, s.292)

2.3 Českoslovenští legionáři

Tuto kapitolu uvádím pro objasnění činnosti československých legionářů v Rusku.

V roce 1914 v Rusku se objevilo již několik československých vojáků. Vstoupili do legií jako dobrovolníci, kteří pak bojovali proti úředním mocnostem. Spoustu z nich nemělo ruské občanství a jedinou možností, jak nepřijít o majetek, bylo zažádat o občanství a dobrovolně vstoupit do armády. Český spolek podal žádost k carovi Mikulášovi a ministerstvu války o vytvoření nové skupiny. Zanedlouho vznikla tzv. Česká družina. Poté Vídeňská vláda vyhlásila Rusku válku. Rusové věděli, že válku nemůžou vyhrát, a proto se snažili získat tzv. Schlieffenův plán, který zajišťoval rychlou výhru. Čechy často využívali jako špiony, protože se snadno dorozuměli a někteří uměli i německy. Na konci října odjela česká družina na frontu. Vojáci si vedli velmi dobře. Zanedlouho se k Rusům přidalo několik dalších vojáků, kteří nekladli odpor. Jenže roku 1915 Rusové prohráli u Gorlice a museli se stáhnout. Při ústupu armády česká družina opět zazářila a zpomalila postup Rakouska. Česká skupina proto bojovala, aby car nechal zbudovat dělostřelecký pluk, ale musela požádat o pomoc zahraniční odboj. Sbor české družiny byl veden T. G. Masarykem, který vyjednával s carem.

„V Rusku byla osobnost Masaryka a myšlenka demokracie odporná natolik, že se rozhodli Český zahraniční odboj rozvrátit. A začali doma, v řadách České družiny a jiných českých rot.” (LUKŠOVÁ, 2012)

Roku 1917 můžeme již mluvit o československých legionářích. Rusové chtěli poslat legionáře do Francie nebo Rumunska, jenže Masarykovi se nelíbila ani jedna možnost. A spolupráce se tak s Ruskem hroutila. Legionáře chtěly vyvést, jenže se do první světové války vložila i Občanská válka, která bojovala proti bolševikům. Časem se Rusové začali stavět proti naší armádě. Roku 1920 se situace vyhrotila. Českým legionářům se povedlo obsadit transsibiřskou magistrálu, díky které měli možnost se dostat po celém Rusku. Zabili nespočet rudoarmějců a z několika měst je i vyhnali. (LUKŠOVÁ, 2012)

2.4 Pták Šáh

Zulejčin hodnotový systém byl úplně jiný než ostatních. Intuitivně vnímala úděl člověka, a to nejdůležitější znala, hodnotu života. A z toho pramení její snaha přežít. Současně pokorně vnímá smrt jako součást života, což současná evropská civilizace vytěšňuje. Zulejka ví, že hranice mezi životem a smrtí je velice tenká. Již v dětství viděla, že smrt je všudem, například při lovu.

«Давно поняла: если не ее ружье подстрелит эту белку или глухаря, то найдется другой хищник... Смерть была здесь везде, но смерть простая, понятная, по-своему мудрая, даже справедливая» (ЯХИНА, 2016a, s.393)

Zulejka již byla smířená se svou vlastní smrtí, což je patrné z výše zmíněné epizody ztroskotání lodi, když se topila v Angaře. Nezdolná vůle k životu ji však pomohla smrti uniknout.

Zulejčin charakter můžeme pochopit z legendy o Ptáku Šáhovi. Jedná se o vloženou a možná i nejvýraznější kapitolou v románu. Zulejka vypráví Jusufovi o krásném ptáku Semrugovi, kterého můžeme vidět pouze vnitřním zrakem. Legenda vypráví o tom, že kdysi se sletěli ptáci z celého světa. Veselili se a radovali se, ale svátek se nevydařil a všichni se začali hádat. Moudrý dudek prohlásil, že by si měli mezi sebou zvolit šáha. Všichni souhlasili, ale div se znovu nepoprali, když padla otázka, kdo se jím stane? Moudrý dudek našel řešení. Poletí se zeptat ptáka Semruga a zeptají se ho, zda-li by jim nedělal šáha. Ptáci letěli den a noc až dorazili k úpatí vytoužené hory. Tam se museli vzdát svých křídel a jít pěšky. Nejprve je stezka zavedla do údolí Hledání, kde zahynulo mnoho ptáků. Ale touha byla větší. Dorazili do údolí Lásky, tam zůstali ležet ti, kteří se trápili neopětovanou láskou. V údolí Poznání zahynuli ti, u kterých nebyl rozum dost zvědavý. V údolí Lhostejností zemřelo nejvíce ptáků a to ti, kteří nedokázali ve svém srdci usmířit zármutek, radost, lásku, nenávisť, nepřátele, přátele, živé a mrtvé. (JACHINA, 2017, s.321)

Zde je toto místo pro Zulejku nesrozumitelné, jak je možné se chovat stejně k dobrému i zlému? A ti, co zbyli se dostali do údolí Svornosti, kde se každý cítil být všemi a vším. Jenže přišli do údolí Neklidu, všechno, co ptáci poznali během své cesty, smetl uragán. A v jejich duších převládla prázdnota a beznaděj. Najednou jim připadala cesta, kterou

urazili zbytečná a prožitý život ztracený. Naživu zůstalo pouze třicet nejodolnějších. Na smrt unavení dorazili do údolí Odříkání, kde na ně čekala nekonečná vodní hladina a nad ní věčné ticho. Dále začínala země Věčnosti, kam byl živým vstup zakázán. Poté ptáci pochopili, že došli k Semrugovi, podle narůstajícího štěstí v srdcích. Jasně světlo zaplnilo svět a když oči otevřeli, uviděli pouze jeden druhého. V tom okamžiku pochopili, že oni jsou tím ptákem Semrugem.

Legendu můžeme vysvětlit jako podobnost k lidskému životu, který, ač je naplněn bolestí a strastmi, je třeba ho přijímat s pokorou. Nebo spíš Zulejka ho přijímá s pokorou, protože zjistí, že stojí za to žít. Ale až v tom okamžiku, kdy je duše naplněná láskou a soudržností. Semrug se stává takovým cílem, kterého není snadno dosáhnout. Nebo podle názoru Sovákové můžeme Semruga chápat jako ideál, jenž připomíná symbol křesťanství. Konkrétně Ježíše Krista a jeho hlavní hodnoty, které představuje. Je to například láska, odpuštění či lidská soudržnost. (SOVÁKOVÁ, 2017, s.82)

Jak již bylo zmíněno, tohle všechno charakterizuje Zulejku. Dle mého názoru strastiplná pouť, kterou podnikli ptáci, představuje podobenství cesty, kterou prožili kulaci a Zulejka. K této symbolice odkazuje i stejný počet přeživších kulaků a ptáků.

Zulejka prožívá všechny zkoušky, kterými ptáci procházeli, protože o její cestě víme nejvíce. Po bolestném putování i Zulejka pocítila přítomnost Semruga. Dokázala odpustit i Ignatovovi, který jí zabil manžela, byla jí dopřána mateřská láska i ta milenecká. V osadě pocítila lidskou soudržnost, díky které trochu zapomněla na minulý život. Údolím lhostejnosti, kterému Zulejka nerozuměla si prošla až po nějakém čase. Domnívám se, že k tomu dochází na konci knihy, kdy nechala odejít svého syna. Nemohla tomu rozumět, když to doopravdy nezažila.

V románu nacházíme ještě jednu důležitou paralelu, která podporuje naši úvahu o smyslu vložené legendy: obdobné jméno osady Semruk a ptáka Semruga. Sice se odlišují v písemné formě, ale ve fonetické podobě však zní stejně. A myslím si, že to není náhodné, ačkoli Zulejka v příběhu malému Jusufovi vysvětluje, že je to jen náhoda.

Toto podobenství přesvědčivě demonstruje mechanismus vzájemného vztahu legendy o ptácích a osady. V příběhu se mytologické a biografické příběhy navzájem prohlubují a proplétají.

« Это и есть судьба поселенцев и самой героини. » (АБАШЕВА, 2016)

Také mi to připomíná současný život lidí, který si také procházejí údolními, srdce se jim plní štěstím a když se jejich cesta naplní, zjistí, že mají celý svůj život za sebou.

Jedná se o starobylou iránskou (perskou) legendu, pocházející ze 12 století – symbolický mnohoznačný příběh Faríduddína Attára Ptačí sněm (Ptačí rozprava)².

2.5 Osud Jusufa

V kapitole „Čtyři andělé“ se formuje osobnost Jusufa. Ikonnikov učí Jusufa malovat, Leibe anatomii, ale Jusuf upřednostňuje malování. Dychtivě zkoumá svět obrazů táborového umělce, který pro malého Jusufa vytváří města, země, velkolepé katedrály, ovoce, květiny a auta. Isabela ho učí cizím jazykům a již zde se můžeme setkat s náznakem nebo spíš tušením, že Jusuf jednou z osady odejde. Autorka nenápadně naznačuje, jaký život Jusufa dále čeká.

Isabela tuší, že jednou bude muset odejít, ale myslím si, že v tuto chvíli to ví jen ona.

„Partir, c'est mourir un peu. Odjet je trochu jako zemřít.” (JACHINA, 2017, s.331)

Jusuf žádá něco veselejšího.

„Pour atteindre son but il ne faut qu'aller. Aby člověk došel do cíle, musí jen jedno – jít.” (JACHINA, 2017, s.331)

Ikonnikov jako bývalý významný malíř a dostal za úkol namalovat ideologickou výzdobu do společenské místnosti. Maloval dnem i nocí, byl to náročný úkol. Při slavnostním otevření společenské místnosti byly velitelé s jeho prací spokojeni.

Při pohledu na výzdobu si Jusuf pomyslel, že to byli andělé, o nichž mu vyprávěla matka a kteří pomohli Ikonnikovi. Jsou to andělé, kteří se vznášejí v nebesích, živí se slunečním světlem a jsou takřka neviditelní. Zjeví se jen zřídka a většinou, aby ohlásili něco důležitého. Stoupají si lidem na záda a chrání je před neštěstím.

---

² Text je velmi inspirativní, do češtiny ho přeložil Petr Janiš, bohatě ilustrovanou „knihu pro malé i velké“ vytvořil spisovatel a ilustrátor Petr Sís, divadelní verze Sněm ptáků založená na tomto příběhu vznikla v USA a jejími autory jsou Jean-Claude Carrière a Petr Brook.

Podle mého názoru se nabízí paralela mezi „učiteli“ Jusufa - Leibe, Isabela, Ikonnikov a Zulejka - a čtyřmi anděly, kteří stojí za Jusufovými zády a ochraňují ho.

Jednoho dne spadne Ignatov do Angary mezi klády stromů. Zraní se a přijde o část chodidla. Zulejka chodí každý večer do velitelství a ošetřuje mu ránu. Po několika měsících, když Zulejka přišla naposledy, na ni Ignatov naléhal, aby zůstala. Zpočátku se zdráhala, ale nakonec s ním stráví noc a dochází k němu i další dny. Zulejka má pocit jako by Jusuf něco tušil, večer pak dlouho nemohl usnout a nechtěl mámu pustit.

Sama Zulejka se přestala stydět. Zapomněla na stud i zásady, které jí byly vštěpovány od dětství. To je pro Zulejku velký posun. Všechno, co se v dětství naučila, najednou zmizelo. Matka jí učila, když odcházela do Murtazova domu, že žena je jako ornice, na které muž seje zrna potomstva. A když se mužovi zachce orat, orá, dokud mu stačí síly. A ženě se nepatří, aby se protivila. Zulejka se nikdy neprotivila, spíše trpěla a snažila se situaci přežít několik let. Až dosud nevěděla, že to může být jiné.

Ostatní z osady si zřejmě všimli jejích návštěv u Ignatova. Zulejka se přestala zabývat tím, co říkají ostatní. Snad poprvé se oprostila od okolí.

Po nějaké době Ignatov nabízí Zulejce, aby se i se synem přestěhovali k němu. Zulejka neodpověděl hned, její rozhodování ovlivnila epizoda, kdy za okny domu uviděla vysokou statnou osobu v dlouhém rouchu a zabalenou v kožichu. Byla to Čarodějnice. Zulejka ji zlostně odhání. Čarodějnice ukazuje svým dlouhým drápem k nebi se slovy „*Za všechno tě potrestá*” (JACHINA, 2017, s.356).

Současně Zulejka zjistí, že Jusuf není v lazaretu, a i přes její zákaz ji odešel do sněhové bouře hledat, aby ji přivítal při návratu z lovu. Našla ho hluboko v lese, podchlazeného. Několik dní blouznil v horečkách a ani doktor nedokázal říct, jestli přežije. V tu chvíli ukončila Zulejka vztah s Ignatovem a vrátila se tak ke svým starým zásadám. Věří v to, že ji Alláh potrestal, za její hříšné chování a myšlení. Vzpomněla si i na čarodějnici, která jí varovala.

Dostáváme se ke čtvrté a poslední části románu „Návrat”. Vypukla Velká Vlastenecká válka, která zasáhla do života románových postav. Na agitační tabuli lidem vylepili výrazný plakát. Žena v rudých šatech zvedající se z plotu, který má místo latěk bodáky a zve do války. Žena tak trochu připomíná Zulejku, obě dvě mají už trochu prošedivělé vlasy. Zulejka vždy když jde kolem se ženou mluví a říká jí, že jí syna nedá. Jusufovi je

dvanáct let, právě tolik roků prožili osídlenci na Sibiři. V osadě se mnohé začíná měnit. Vztah Jusufa a doktora Leibeho ochladl. Jusuf si do budoucna vybral profesi výtvarníka, zklamal tak Leibeho, jenž se domníval, že se bude věnovat medicíně. Jusuf chtěl pracovat s Petrovičem a stát se malířem. Někteří osadníci se rozhodli odejít na frontu, rozloučil se i Ilja Petrovič. Leibe opustil osadu již před časem, protože ho byla potřeba někde jinde

V kapitole „Jusuf a Zulejka” hned na začátku přijíždí člun s Gorelovem. Gorelov vystupuje z lodi v nové uniformě s naleštěnými botami a kráčí si směle, rychle a zešíroka. Gorelov se vrací jen proto, že povýšil a bude velitelem celé osady. A Ignatov bude zřejmě odvolán.

Zjistíme, že uplynuly další čtyři roky.

„Jusufovi bude v létě šestnáct let, a tak mu přidělili samostatné místo v pokoji v mužské ubytovně.” (JACHINA, 2017, s.385)

Zulejce nabízeli práci v lazaretu, ale ona odmítla. Jen jí děsilo, že s Jusufem již nebude bydlet, nechtěla si připustit, že malý Jusuf už vyrostl. Jusuf vstupoval do pubertálního věku a s matkou už moc nekomunikoval. Samozřejmě matce je to velmi líto a chybí jí to. Zulejce chybělo, že si nemůže promluvit ani s Isabelou, která již před časem zemřela. Isabelu vždy obdivovala. Nikdy nepochopila, jak žena může umět tolik veršů a jak si může zapamatovat tolik informací. Tímto trochu zpochybovala ženy a jejich myšlení.

2.6 Odchod Jusufa

Většina zakládajících členů osady zemřela. Dokonce se zdálo, že odjezd doktora Jusufa zasáhl. Neměl zde již nikoho. O Petrovičovi nikdo dosud neslyšel, takže to znamenalo jediné, zřejmě už není mezi živými.

Od rybáře Lukky měl Jusuf příslibenou loďku, zemřel na jaře, a tak se Jusuf o loďku staral, jak ho to Lukka naučil.

„Loďku potřeboval – umínil si, že uteče.” (JACHINA, 2017, s.387)

Jusuf se rozhodl, že na jaře odjede a bude studovat na akademii výtvarných umění. Půjde ve stopách Ikonnikova. Před matkou schovával dopis, který mu Ikonnikov napsal a v němž žádal Oleňku, aby mladému budoucímu studentovi poskytla přístřeší. Neměl

doklady, protože všechny rodné listy deportovaných dětí byly uloženy v trezoru ve velitelství. Jusuf měl již vymyšlenou cestou a věřil, že ho štěstí dovede do vysněného Leningradu. Chtěl tajně odjet, co nejdříve, ale jedině, co ho tu poutalo k osadě byla matka. Nevěděl, jak má milované matce své rozhodnutí vysvětlit. Za tu dobu Zulejka zestárla:

„Jakmile opustila lovecké družstvo, nějak rychle a nenávratně slábla, zlomila se, zestárla; po doktorově odjezdu dočista ztratila hlavu.” (JACHINA, 2017, s.389)

Zulejka s Jusufem balí své věci, stěhují se do ubytovny. Zulejka kontroluje, jestli v lazaretu ještě něco nezapomněli. Najednou pod její nohou zavržalo prkno v podlaze. Podobné, pod kterým kdysi s Muratzou schovávali potraviny. Zulejka vkládá prsty do škvíry a nahmatá balíček obalený hadříky. Uvnitř jsou dva papíry. První dopis neumí přečíst a na druhém je nakreslená nějaká zvláštní stavba. V tu chvíli Zulejka pochopila, že se její syn rozhodl pro odchod. Nechá ji tu a opustí jí. Ihned běží za synem do klubu, křičí a vrhá se na zem. Bez něj umře. Jusuf to nemůže slyšet, odchází a Zulejka za ním křičí: „*Po tomhle nejsi můj syn!*”. (JACHINA, 2017, s.391)

Najednou se jí zjevuje čarodějnice, chce jí odstrčit, ale místo toho čarodějnici padá na prsa, objímá ji a pláče. Jako by si v tuto chvíli porozuměly. Čarodějnice se zde se Zulejkou setkává naposledy. Dochází k tomu v momentě, kdy se Zulejka rozhoduje o osudu svého syna Jusufa.

« Зулейха, открывающая глаза, могла бы стать символом одухотворенной слабости, победившей животную силу, которую в романе олицетворяет не только Упыриха, но и само государство.» (ПУСТОВАЯ, 2016)

I Ignatov cítil, že se blíží jeho čas odejít. Z funkce ho odvolají každým dnem. Nejhorší na tom bylo, že odjet nechtěl. Ani si neuvědomoval, že k osadě přilnul. Nikoho tam venku nemá a nemá ani ke komu jít.

Do místnosti vchází ubřečená Zulejka a prosí Ignatova, aby jeho syna pustil a mohl studovat. Ignatov posílá Zulejku pryč a připravuje se na odvolání z funkce. Kuzněc přichází s kusem papíru, ve kterém Ignatova odvolávají. Jeho pozici teď převezme Gorelov.

Ignatov otevře trezor a vytahuje rodný list Jusufa Valijeve. Hodí papír do pece a podpálí ho. Do rukou bere prázdný rodný list a píše: „*Josif Ignatov, rok narození 1930. Matka Zulejka Valijevová, rolnice. Otec Ivan Ignatov, rudoarmějec.*”

(JACHINA, 2017, s.397)

Rodný list orazítkuje, vloží do kapsy a spěchá za Zulejkou a Jusufem. Jusufa vybaví na cestu rodným listem a penězi. Musí odjet co nejdříve, jen teď má šanci utéct. Zulejka s Jusufem rychle utíkají k loďce. Jusuf se stále matce omlouvá, ujišťuje se, jestli dělá dobře, ani jemu se neodchází lehce. Zulejka ho pobízí, aby šel dál. Nechce se ním ani rozloučit, protože by nedokázala unést tu obrovskou bolest. Jusuf nasedá do loďky, proud Angary ho hned unáší. Loďka se vzdaluje a vzdaluje až nakonec zmizí za obrovským kopcem. Poté Zulejka odchází zpět do osady.

„Na kruhové pasece postřehne člověka, který jí kráčí v ústretu, prošedivělého, chromého, s holí. S Ignatovem se navzájem uvidí a zůstanou stát – on na jednom kraji paseky, ona na druhém. Najednou jí dojde, jak zestárl: oči, které ztratily svou pronikavost, nedokážou rozeznat ani vrásky v Zulejčině tváři, ani šediny v jejích vlasech. A ona cítí bolest, která vyplnila celý svět, neodešla, ale dovolila jí nadechnout se.” (JACHINA, 2017, s.401)

Ačkoliv Zulejka ctí tradice, nakonec na ně zapomněla. Došla až k základním západním hodnotám, kdy darovala synovi svobodu. V tom je základní rozdíl mezi ní a Čarodějnicí, která rovněž svého syna bezmezně milovala, ale nikdy se ho nedokázala vzdát. Zulejka nechala Jusufa odejít za svým snem i přes obrovskou bolest v srdci.

V rozhovoru Jachinová prozradila, že ve scénáři byl docela jiný konec a do románu se bohužel nedal přenést. Byla to velká epizoda, kdy syn Zulejky, již jako starý muž se vrací na místo svého dětství. (ЯХИНА, 2016b, s.2)

Konec knihy zůstává otevřený. Můžeme si jen domýšlet, co se stalo s Jusufem nebo jak se dál vyvíjel vztah Zulejky a Ignatova, který patrně neodjel.

2.7 Otevřela Zulejka oči?

Dostáváme se k otázce, zda Zulejka opravdu otevřela oči? Již v názvu se setkáváme s tímto trochu zavádějícím názvem. „V průběhu textu se věta několikrát opakuje. (9,162,104,386), ale vystupuje vždy v nominální funkci, i když symbolický význam se nabízí a je čtenářem očekáván.” (SOVÁKOVÁ, 2017, s.83)

Zulejka poprvé otevírá oči doma ve vesnici Julbaš. Očima hlavní hrdinky je čtenáři nastíněn pochmurný život Zulejky. Ze začátku Zulejka otevírá oči a vidí svůj život. Nezdá se jí špatný, protože jiný nezná. Ke změně dochází v momentu, kdy ji zabijí manžela. Dle mého názoru, název lze přečíst jako symbolický. Když otevřeme oči, poznáváme svět, a tak to bylo i u Zulejky. Otevření očí může znamenat, že se pouze probudila, ale také že získala nový pohled na realitu, jinak nahlíží na svět, víru a tradice. Poznává sama sebe a vyvíjí se i po psychické stránce. Přestává se bát sama sebe a začíná si věřit. Myslím si, že opravdu otevřela oči.

Zulejka otevřela oči, uviděla svět a ztotožnila se s ptákem Semrugem. Našla své štěstí. (КОМЮСОВ, 2015)

V rozhovoru s Jachinovou uvádí, že « У Зулейхи открываются глаза на то, что она не покорная служанка мужа, свекрови, традиций, а личность. Еще у нее открываются глаза на Игнатова, что, в общем-то, предполагалось...»

(ЧЕРНЯВСКАЯ, 2018)

Závěr

Román Guzel Jachinové *Zulejka otevírá oči* představuje myšlenkově složité dílo, které oslovilo čtenáře nejen v Rusku, ale i v dalších zemích. Zdánlivě realistický text je ozvláštněn „cizorodými“ prvky odkazujícími k východním zdrojům a mytologickým elementy.

I když se dílo tematicky dotýká, v ruské literatuře rozšířeného, tématu Gulagu, hlavním tématem je zde láska – láska mateřská i milenecká. Zvláštností románové struktury je fakt, že všechny události jsou nahlíženy očima hlavní protagonistky Zulejky, jejíž vnímání světa je málo pochopitelné evropskému čtenáři 21. století. V průběhu její životní cesty, která vede ze zapadlé tatarské vesničky do vyhnanství na Sibiř, se do jisté míry vnitřně proměňuje, mění se hierarchie jejích hodnot a paradoxně, na Sibiři nachází naplnění mateřské i milenecké lásky, prožívá pocity osobního štěstí. Proto, nehledě na otřesné životní podmínky v osadě, z pohledu této hrdinky vypadá Gulag jako anti – gulag. Zulejka je zde obklopena kladnými hrdiny (jedinou výjimkou je postava donašeče Gorelova), panuje zde lidská soudržnost a svornost.

V závěru románu Zulejka „otevřela oči“, získala do jisté míry „nový“ pohled na svět, dovoluje synovi svobodně odejít za svým snem. Finál románu vyznívá nejednoznačně, autorka pouze naznačuje možnost konečného sblížení Ignatova a Zulejky.

Důležitou roli v románu hraje vložená legenda o ptákovi Semrugovi, která umožňuje různé interpretace a vnáší do textu filosofický rozměr. V díle G. Jachinové vystupuje legendární příběh mytického Semruga jako paralela lidského života

Několik poznámek k českému překladu: Domnívám se, že překlad „čarodějnice“ není příliš zdařilý, vhodnější by bylo použít doslovný překlad „upírka“. Stejně tak by bylo přesnější ponechat název „Semrug“ a nepřekládat ho jako „Šáh“. Jedná se o starobyrou iránskou (perskou) legendu, pocházející ze 12 století – symbolický mnohoznačný příběh Faríduddína Attára Ptačí sněm (Ptačí rozprava). Text je velmi inspirativní, do češtiny ho přeložil Petr Janiš, bohatě ilustrovanou „knihu pro malé i velké“ vytvořil spisovatel a ilustrátor Petr Sís, divadelní verze Sněm ptáků založená na tomto příběhu vznikla v USA a jejími autory jsou Jean-Claude Carrière a Petr Brook.

RESUMÉ

Cílem bakalářské práce bylo analyzovat dílo *Zulejka otevírá oči* od Guzel Jachinové. Na základě knižních zdrojů a článků můžeme říci, že se jedná o dílo, které oslovilo celé Rusko, ale i další země. Lze tak dojít k závěru, že dílo *Zulejka otevírá oči* dosáhlo vysoké úrovně.

Ačkoliv se dílo dotýká rozšířeného tématu Gulagu v práci jsem dospěla k tomu, že tématem je spíše láska. Většina událostí je tvořena z pohledu hlavní protagonistky Zulejky, která se na svět dívá jinýma očima. A paradoxně nachází lásku daleko od domova, na Sibiři. Hlavní hrdinka je stále obklopovaná kladnými postavami až na jednu výjimku.

Zulejčin charakter můžeme pochopit z vložené legendy o Ptáku Šáhovi. Jedná se o nejvýraznější kapitolu v celém díle. V této legendě vystupuje mýtický pták Semrug, který vystupuje jako podobenství lidského života. V románu se také vyskytuje podobenství jména osady Semruk a ptáka Semruga. Toto podobenství přesvědčivě demonstruje mechanismus vzájemného vztahu legendy o ptácích a osady. V příběhu se mytologické a biografické příběhy navzájem prohlubují a proplétají.

V závěru knihy jsem se zabírala otázkou, zda Zulejka otevřela oči. Můžeme říct, že oči otevřela, ale jen do jisté míry. Na rozdíl od čarodějnice, Zulejka dovolila svému synovi odejít z osady.

I když se jedná o úspěšné dílo, můžeme se setkat s několika kritiky, kteří s tímto tvrzením nesouhlasí. Ale ukázat objektivní obraz současného literárního procesu je fakticky nemožné. Dnes neexistuje normativní kritika, recenze konkrétního textu je vždy do značné míry subjektivní, a proto jsou hodnocení textů polemická, mnohdy i protichůdná.

Překlad do českého jazyka není úplně zdařilý. Objevují se velké rozdíly v překladu jmen, které se naopak měly ponechat.

РЕЗЮМЕ

Целью дипломной работы был анализ произведения Гузель Яхиной "Зулейха открывает глаза". На основании книжных источников и статьи можно утверждать, что речь идёт о произведении, которое заинтересовало не только всю Россию, но и другие страны. Также можно сделать вывод, что произведение "Зулейха открывает глаза" достигло высокого уровня.

Хоть произведение и затрагивает широко распространённую тему ГУЛАГа, в работе я пришла к мнению, что главной темой произведения является любовь. Большая часть событий показаны с точки зрения протагонистки Зулейхи, которая смотрит на мир другими глазами. Она, как это ни парадоксально, находит любовь вдалеке от дома, в Сибири. Главная героиня постоянно окружена положительными персонажами за одним исключением.

Характер Зулейхи можно понять из приведенной легенды о Птице Шаха. Речь идёт о самой выразительной главе во всем романе. В легенде рассказывается о мифической птице Семруг, которая является притчей о человеческой жизни. В романе есть притча о названии посёлка Семрук и птицы Семруга. Эта притча убедительно демонстрирует механизм взаимосвязи между легендой о птицах и поселении. В сюжете мифологические и биографические истории углубляются и переплетаются друг с другом.

В конце книги я задалась вопросом, открыла ли Зулейха глаза. Можно ответить положительно, но только в некоторой степени. В отличие от Упырихи, Зулейха разрешила своему сыну покинуть посёлок.

Хоть это произведение и имело успех, мы можем столкнуться с несколькими критиками, которые не согласны с этим утверждением. Но показать объективную картину нынешнего литературного процесса практически невозможно. Сегодня нормативной критики не существует, рецензии конкретного текста всегда в значительной степени субъективны, и поэтому оценки текстов полемичны, часто противоречивы.

Перевод на чешский язык не совсем удачен. Существуют большие различия в переводе имен, которые, наоборот, следует сохранить.

Seznam literatury a informačních zdrojů

EUROPEAN ISLAMIC RESEARCH CENTER (EIRC) & Zuzana Amrani. *Ženy v Islámu*. 2017. Islamad.com [online]. str. 47, Ahmad č. 1557 a An-Nasá'í č. 3104. Dostupné z: <http://www.islamland.com/eng/books/zeny-v-islamu-vysvetleni-nekterych-rozsirenych-omylu-1432798930>

HRBEK, Ivan, 2006. *Korán*. Praha: Levné knihy, Josef 12: 51. ISBN 80-7309-992-6.

JACHINA, Guzel, 2017. *Zulejka otevírá oči*. Praha: Prostor. ISBN 978-80-7260-367-1.

SOVÁKOVÁ, Jana, 2017. *Některé aspekty románu Guzel Jachinové Zulejka otevírá oči*. Dialog kultur IX [nepublikováno], s. 75-83

ŠPICOVÁ, Zuzana, 2012. Tři příběhy mezi Východem a Západem: „Ctnostný jinoch“, „Božský milenec“, „Obětování dítěte“ [diplomová práce]. Univerzita Karlova v Praze: Fakulta filozofická.

АБАШЕВА, Марина Петровна, АБАШЕВ, Владимир Васильевич. *Как сделан роман Гузели „Зулейха открывает глаза“*. nestránkováno. In: Новый мир 2016, №5.

БАТУЛЛА, Рабит, 2016. Роман: Recenze. *Что увидела Зулейха когда открыла глаза*, nestránkováno. [online]. Dostupné z: <https://kazved.ru/news/society/26-01-2016/chto-videla-zuleyha-kogda-otkryla-glaza-4734322>)

ДАНИЛКИН, Лев, 2010. *Клудж*. In: Новый мир, №1, nestránkováno. [online] Dostupné z: https://magazines.gorky.media/novyi_mi/2010/1/kludzh.htm

ИМАМОВ, Вахит. 2016. « *Зулейха открывает глаза* »: « У женщины для этого не хватит ума ». nestránkováno. [online] Dostupné z: <https://www.businessgazeta.ru/article/300676%20%20Vaxit%20Imamov>

КОТЮСОВ, Александр, 2015. *Рецензия на роман Яхиной Зулейха открывает глаза*. Дружба народов №10. nestránkováno. [online] Dostupné z: <https://www.proza.ru/2015/10/27/2066>

КУДРИН, Олег Викторович. *Зулейха открывает глаза*. Нам. Inflow: Оптимизм в прошедшем времени [online]. Шорт-лист « Русского Букера »– 2015, s. 7-33. Dostupné z: <http://voplit.ru/main/index.php/archive/extract/2016/2016-4/2016-4-010/>

ПОГОРЭЛАЯ, Елена Алексеевна. *Человеческое, слишком человеческое?*. , nestránkovááno. [online]. In: Вопросы литературы 2016, №3.

ПУСТОВАЯ, Валерия Ефимовна. *Большой роман с вишенкой. Вопросы литературы.* 2016, 3, nestránkovááno. [online]. Dostupné z: <http://magazines.russ.ru/voplit/2016/3/bolshoj-roman-s-vishenkej.html>.

ЧЕРНЯВСКАЯ, Юлия. 2018. *Книги, о которых говорят. Гузель Яхина: от «Зулейхи» к «Детям».* , nestránkovááno. [online]. Dostupné z: <https://news.tut.by/culture/593657.html>

ЯХИНА, Гузель, 2016а. *Зулейха открывает глаза.* Москва: Издательство АСТ. Проза: женский род. ISBN 978-5-17-090436-5.

ЯХИНА, Гузель, 2016б. Rozhovor: *Гузель Яхина о своей книге «Зулейха открывает глаза», бабушке и сценариях* [online]. Dostupné z: <https://daily.afisha.ru/brain/613-o-svoej-knige-zulejha-otkryvaet-glaza-babushke-i-scenariyah/>

Internetové zdroje

LUKŠOVÁ, Zuzana. 2012. *Českoslovenští legionáři v Rusku za 1. světové války.* nestránkovááno. [online] Dostupné z: <https://www.vojsko.net/armady/18-historie/1335-ceskoslovensti-legionari-v-rusku-za-1-svetove-valky>)